

tiszai kanyarnál azonban a kertészek tanyáját már ekkor újra feltaláljuk, kiket tehát az uraság oda ismét vissza-1789. eresztett. Számuk utóljára már csak 13 volt, kik az uraságtól 224^{37/65} hold földet béreltek, melyet részint dohánytermelésre, részint kaszálónak, részint szántás alá használtak. Földjük általában salétromos és posványos volt. Dohányból 52 mázsát tartoztak beadni az uraságnak 4 forintjával.¹

A népesség létszáma az 1808-diki összeírás szerint sem változott; a művelés azonban 46^{25/100} holdról már ekkor 173^{54/100} holdra emelkedett, a kertészek pedig a kenyeri és korhányi lapos földeket is haszonbérbe kapták, holdját 1 forint 30 krajcárért, habár utóbbiak átengedése ellen a város óvást emelt s Korhánytól az uradalmat a vármegye által el is tiltatta.² Mindkét évi, sőt 1814-diki összeírás szerint is az egész Mártélyt Vásárhely határához számították s a mártélyi gazdákat a város terheiben (fuvarozás, legelőbér fizetés) való részesezésre rászoritották. Később azonban az uradalom az egész falut több más pusztával együtt kiszakította a város határából és a maga külön birtokába vette,³ a forradalom után pedig külön adóközséget is alakított belőle.

Panád.

A gyulai vár élelmes dézmaszedői és harácsolói rátaláltak e kised helyre is s annak gyér lakóin 1559. 2 köből buzát és ugyanannyi árpát hajtottak be Bordi-zsár pap részébe, a mint a számadásokból kitűnik, melyekbe azt első ízben Csomorkány és Makó, második ízben pedig Csomorkány és »Forge« közé jegyezték be.⁴ De, hogy a helységet inkább pusztának, mint falunak lehetett tekinteni, onnét következtetjük, hogy a váci püspök 1560. és 61-ki tizedjegyzékében, úgyszintén az ugyanezén időből szóló csongrád- és csanád-megyei adórajstromokba nem irták be és az e körbeli desterekben is hiába keressük nyomaint. A hely neve azon-

¹ Urbéri összeírás 1789-ből („Conspectus oppidi Holdmezővásárhely“).

² A korhányi ügyet l. V. ltr. Rvi. 3. a. cs. 30. sz. és Csongrádm. ltr. vármegyei jkv, 89. köt. 819. sz.

³ Legelő elkülönítési egyezkedés jkve 1844-ből, V. ltr. Rvi.

⁴ Lásd az Orsz. ltrban. Kincst. oszt. Tizedösszeírások.

ban nem enyészett el s ahhoz idővel Bercsényi formált jogot, minek a királyi kancellária ismeretes levele szolgál bizonyására, melyben I. Lipót 1676. okt. 24. király, a V á s á r h e l y felett versengő egrí és csanádi pasák közt igazságot teendő, azt erősíti, hogy Panád, Szentersébet és Rárós puszták régtől fogva folytonosan V á s á r h e l y h e z tartoznak s Csongrád megyében esnek.

Valószínű, hogy e név alatt a kancellária a határ északi részében eső Panádot értette s nem azt, melyet a csanádi pása Csanád megyéhez tartozónak és magának vitatott s a mely, mint az első kötetben is előadtuk, a határnak déli részében feküdt. Ez akkor is, azután is Csanád megye területéhez tartozott s később, mint Makó tartozéka, Kingéccel együtt gr. Nádasdy L. csanádi püspök birtokába jutott, a ki Szeged plébánusa is lévén, azt ennek a városnak engedte át,¹ 1719. habár ahoz Makó tartotta jogát. Végre azonban Csongrád megye fölterjesztésére Kingéc, Lele és »Panánahát« puszták Makótól vármegyénk területéhez kapcsolattak,² mitől fogva azt a maga határához tartozónak tekintette.

Peres (vagy Veres)-Kutas.

E helységet előkelő birtokosai s forgalmas fekvése után jól ismerték a térképkészítők és földrajzirók, miért is azt a XVI. és XVII. századi földabroszokon és geográfiai művekben általában megjelölve találjuk. Oláh Miklós pedig³ épen a városok közé sorolja ugyanakkor, mikor V á s á r h e l y t szóra sem méltatja. Hogy népes hely lehetett, az is bizonyítja, hogy mikor Jaksics Márknét Urnépe birtokába beigtatták, a káptalan nevében, mint szomszéd lakosok, négyen jelentek meg innét a beigtatáson, nev. Csávás Gál bíró, Farkai Albert, Szabó Benedek és Daka Benedek.⁴ Idővel a török és ellenkirályok háborúi következtében a klérus elveszítette itteni

¹ Reizner, Makó város története.

² Századok, 1892. 819. l.

³ Hungária, 73. l.

⁴ Az aradi káptalan bizonyítványa a beigtatásról Orsz. ltr. Kolozsmonost. Convent. ltr. Comit. Csanád, No 25.